



VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU  
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Janina Markus

# VAKUUTUSALAAN KOHDISTUNEET PETOSRIKOKSET JA NIIDEN SEURAA- MUKSET

Liiketalous

2020

## TIIVISTELMÄ

Tekijä	Janina Markus
Opinnäytetyön nimi	Vakuutusalaan kohdistuneet petosrikokset ja niiden seuraamukset
Vuosi	2020
Kieli	suomi
Sivumäärä	43
Ohjaaja	Marika Teirfolk-Naarmala

---

Tässä tutkimuksessa käsitellään vakuutusalaan kohdistunutta petosrikollisuutta ja niiden seuraamuksia. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia petosrikoksia vakuutusalaan kohdistuu, kuinka paljon petoksia ja niiden yrityksiä ilmenee sekä miten petokset on määritelty rikoslaissa.

Vakuutusyhtiöillä on käytössä vahinko- ja väärinkäytösrekisterit, joiden avulla voidaan torjua petosrikollisuutta. Vakuutusalaan liittyy runsaasti lainsäädäntöä, kuten vakuutussopimuslaki. Tutkimus on toteutettu oikeusdogmaattisena eli lainopillisena tutkimuksena. Hyödynnän tutkimuksessani voimassa olevaa lainsäädäntöä, oikeuskirjallisuutta ja raportteja.

Suomessa työskentelee vakuutustutkijoita, jotka tutkivat epäselviä vahinkoilmoituksia ja pyrkivät estämään petosrikollisuutta. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että vakuutusalaan kohdistuu suhteellisen paljon petoksia ja niiden yrityksiä. Tarkempia ajankohtaisia tilastoja tai lukuja petoksien määristä ei kuitenkaan löydy.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU  
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES  
Oikeushallinto

## ABSTRACT

Author	Janina Markus
Title	Fraud Crimes and their Sanctions in Insurance Sector
Year	2020
Language	Finnish
Pages	43
Name of Supervisor	Marika Teirfolk-Naarmala

---

This thesis discusses fraud crimes and their sanctions occurring in the insurance sector. The aim of this thesis was to investigate what types of fraud crimes occur in the insurance sector, the amount of frauds and attempts of fraud that occur, and how frauds are defined in the criminal law.

With the help of claims registers and registers of abuses insurance companies can ward off fraud crimes. The insurance sector involves a lot of legislation, for instance the Insurance Contracts Act. This thesis was conducted as a legal research, and current legislation, legal literature, and various reports were used as material.

In Finland insurance researchers investigate unclear notifications of claims and aim to prevent fraud crimes. On the basis of the results of this research, it can be concluded that the amount of fraud crimes and attempts of fraud is relatively high in the insurance sector. However, more accurate current statistics or quantities regarding the amount of frauds cannot be found.

---

Keywords	insurance, unclear notifications of claims, fraud crimes, legislation
----------	---

# SISÄLLYS

## TIIVISTELMÄ

## ABSTRACT

1	JOHDANTO .....	7
1.1	Tutkimuksen tausta .....	7
1.2	Tutkimuksen tavoite.....	8
1.3	Tutkimuksen rajausta .....	8
1.4	Tutkimusmenetelmä ja tutkimusaineisto .....	9
2	VAKUUTUSTEN MÄÄRITTELY .....	11
3	VAKUUTUKSENOTTAJAN JA -ANTAJAN VELVOLLISUUDET .....	13
3.1	Vakuutuksenottajan ja -antajan tiedonantovelvollisuudet .....	13
3.1.1	Tietojen oikaisuvelvollisuus ja vaaran lisääntymisen ilmoittaminen .....	14
3.2	Tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin oikeusseuraamukset .....	14
3.2.1	Vakuutuksen irtisanominen vakuutuksenantajan toimesta .....	16
3.3	Hyvä vakuutustapa.....	16
3.4	Hyvä vakuutustapa vakuutustutkinnassa .....	17
4	VAKUUTUSALAN LAINSÄÄDÄNTÖ JA ITSESÄÄNTELY .....	19
4.1	Vakuutuslakia .....	20
4.1.1	Monivakuutus.....	20
4.1.2	Monivakuutuksen hyödyntäminen oikeustapauksessa.....	21
4.2	Vakuutusyhtiölaki .....	22
5	VAKUUTUSYHTIÖIDEN YHTEISET REKISTERIT .....	24
5.1	Vahinkorekisteri.....	24
5.2	Väärinkäytösrekisteri .....	25
6	PETOS .....	27
6.1	Vakuutustutkijat .....	27
6.2	Petosten määrä .....	27

6.3	Petosrikosten tekotapoja .....	29
6.4	Petokset rikoksena .....	30
6.4.1	Rikosprosessin vaiheet .....	31
6.5	Vakuutuspetos ja petos rikoslaissa.....	32
6.5.1	Vakuutuspetoksen määritelmä rikoslaissa .....	32
6.5.2	Petoksen määritelmä rikoslaissa .....	33
6.6	Petosrikoksista tehdyt rikosilmoitukset vähäisiä .....	35
7	JOHTOPÄÄTÖKSET .....	36
7.1	Tutkimuksen tulokset.....	36
7.2	Tutkimuksen luotettavuus.....	38
7.3	Pohdinta .....	39
	LÄHTEET.....	40

## KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

<b>Kuvio 1.</b> Tuntee vakuutusyhtiötä huijanneen henkilön. (Vakuutustutkimus 2018.) .....	28
<b>Kuvio 2.</b> On hyväksyttävää liioitella vahingon määrää korvauksia hakiessa. (Vakuutustutkimus 2018.).....	28
<b>Taulukko 1.</b> Omaisuusriskit ja -vakuutukset (Pellikka T., Peilimö, P., Puntari, P. & Vaitomaa, M. 2011, 20.) .....	12
<b>Taulukko 2.</b> Vakuutusalan lainsäädäntö. ....	19

# 1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia vakuutusyhtiöihin kohdistuneita petoksia sekä petosyrityksiä ja niiden vaikutuksia koko vakuutusalaan. Vakuutusalaan ja siihen liittyvään rikollisuuteen kuuluu paljon lainsäädäntöä, jotka huomioin tutkimuksessani. Suomessa toimii useita eri vakuutusyhtiöitä ja työskentelee yhteensä noin 30 vakuutusetsivää, jotka tutkivat mahdollisia petoksia. Vakuutusalaan kohdistuneissa petosrikoksissa tekotapoja on useita. (Karhunen, Finanssiala 2018.)

Opinnäytetyön aihe syntyi työni kautta. Olen työskennellyt vakuutusosalalla useamman vuoden, jossa työtehtäviini on kuulunut yksityishenkilöiden vakuutusasioiden hoitaminen. Lisäksi vakuutusalaan liittyy paljon lainsäädäntöä, joiden tutkiminen kiinnostaa minua.

## 1.1 Tutkimuksen tausta

Jos vakuutetulle kohteelle sattuu vakuutussopimuksen mukainen tapahtuma, on vakuutusyhtiön tehtävä suorittaa siitä rahallinen vakuutuskorvaus. Vakuutuksella jaetaan riskejä vakuutettujen kesken. Vakuutuksenottajat tekevät sopimuksen vakuutusyhtiön kanssa ja maksavat vakuutuksista ennakoon. Tällä tavoin vakuutetut siirtävät taloudelliset riskit vakuutusyhtiölle. Vahingon tapahtuessa vakuutusyhtiö korvaa sen sopimuksen mukaisesti vakuutuksenottajalle, jota on kohdannut riski. (Kivisaari & Kahola 2017, 7.) Yksityishenkilöä uhkaavia riskejä omaisuusvahingoissa voivat olla muun muassa tulipalo, räjähdys, vesivahinko, murto, myrsky ja ilkivalta (Rantala & Kivisaari 2014, 63).

Vahingon riskin tulee olla edunsaajasta riippumaton. Jokaiseen tehtyyn vakuutussopimukseen kuuluu ehto, ettei korvausta suoriteta silloin, jos edunsaaja on itse tahallisesti tai törkeällä tuottamuksella aiheuttanut vahingon. Vakuutus ei ole ainoa keino varautua ennakoon riskeiltä. Useita mahdollisia vahinkoja voidaan ennaltaehkäistä eli vähentää tai torjua kokonaan. Esimerkiksi rakennukset voidaan rakentaa siten, että palovaara pienenee. (Rantala & Kivisaari 2014, 78-92.) Vakuutusyhtiöillä on käytössä suojeluohjeet yksityisasiakkaille, jotka on säädetty yhdessä Finanssiala Ry:n kanssa. Vakuutuksenottajan tulee noudattaa määrättyjä

suojaohjeita, joilla voidaan ennaltaehkäistä vahinkoja. Jos suojeluohjeiden noudattamista laiminlyödään, voi se alentaa korvausmäärää tai korvaus voidaan jopa evätä kokonaan. Suojeluohjeiden noudattamisesta ja laiminlyönnistä säädetään Vakuutuslakia (543/1994) 31 §:ssä. (Suojaohjeet, Finanssialalle.)

Suurimmaksi osaksi vakuutuksenottajat ovat rehellisiä, mutta myös vakuutusalaan kohdistuu petosrikollisuutta. Vakuutusalaan kohdistuneet petosrikokset eivät ole uhrittomia rikoksia, sillä tehdyt petokset voivat vaikuttaa rehellisten vakuutuksenottajien vakuutusmaksuihin. Vakuutusalan eurooppalaisen Insurance European mukaan vuonna 2017 petollisia korvausvaatimuksia tehtiin 13 miljardin euron arvosta. Vakuutusyhtiöiden velvollisuus on suorittaa vakuutustutkintaa ja sen myötä estää petoksia. Vakuutusyhtiöillä on käytössä yhteinen vahinkorekisteri, joka on tärkeä väline petosten torjunnassa. (Vakuutuspetos on rikos, jolla on uhri 2019.)

## 1.2 Tutkimuksen tavoite

Tutkimuksen tavoitteena on tutkia yksityishenkilöiden tekemiä petoksia ja petosyrityksiä, jotka ovat kohdistuneet vakuutusyhtiöiden vahinkovakuutuksiin. Lisäksi tutkin, millaisia seurauksia yksityishenkilölle tulee tehdyistä petoksista ja petosyrityksistä.

Tutkimuskysymyksiä on kolme:

1. Millaisia petosrikoksia vakuutusalaan kohdistuu?
2. Kuinka paljon petosrikoksia arvioidaan kohdistuvan vakuutusalaan?
3. Miten petokset määritellään rikoslaisissa?

## 1.3 Tutkimuksen rajaus

Tutkimusta ei ole rajattu pelkästään rikoslain 36 luvun 4 §:n pykälän mukaisesti vakuutuspetoksiin, vaan tarkastelen koko vakuutusalaan kohdistunutta petosrikollisuutta, eli tutkimuksessa huomioidaan kokonaisuudessaan rikoslain 36. luku. Kun tutkimuksessani kirjoitan vakuutuspetoksista, tarkoitan sillä koko vakuutusalaan kohdistunutta petosrikollisuutta.



Vakuutusyhtiöiden asiakkaina voi olla yksityishenkilöitä ja yrityksiä, mutta tässä tutkimuksessa tarkastellaan ainoastaan yksityishenkilöiden tekemiä petoksia ja petosyrityksiä. Yksityishenkilöt ovat vakuutuksenottajia, jotka vakuuttavat esimerkiksi omaisuuttaan. Tutkimuksesta on siis rajattu pois yritysten vakuutukset ja niiden tekemät petokset.

Tutkin ainoastaan omaisuuteen kohdistuneita petoksia yksityishenkilön näkökulmasta. Olen rajannut tutkimuksesta pois kokonaan henkilö- ja henkivakuutukset. Rajauksen myötä voin tutkia yksityiskohtaisemmin ja laajemmin aiheitani, jolloin kokonaisuus pysyy selkeänä.

Tutkimuksesta on lisäksi rajattu pois bulvaani. Bulvaanilla tarkoitetaan henkilöä, joka toimii omissa nimissään toisen henkilön puolesta. Toimintaa on käytetty esimerkiksi lain kiertämiseen tilanteissa, joissa päämies ei voi laillisesti hankkia nimiinsä jotain tiettyä kohdetta. (Tieteen termipankki.) Vakuutuslainsäädännöllä bulvaanitoimintaa tapahtuu yleisimmin liikenne- ja kaskovakuutuksissa. Bulvaani ottaa autovakuutuksen omiin nimiinsä peittääkseen auton todellisen omistajan tai haltijan, jolla on merkintä luottotiedoissa, eikä sen vuoksi voi saada vakuutusta omiin nimiinsä. (Hyvä vakuutustapa ja Vakuutuslautakunta 2017.)

#### **1.4 Tutkimusmenetelmä ja tutkimusaineisto**

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimus on toteutettu oikeusdogmaattisena eli lainopillisena tutkimuksena. Oikeusdogmatiikan tutkimuskohteeseen kuuluu voimassa oleva oikeus. Lainopilla siis tutkitaan, mikä on voimassa olevaa oikeutta sekä mikä merkitys oikeuslähteistä tai laista löytyvillä materiaaleilla on. Lainoppi kuvaa voimassa olevan oikeuden sisältöä. Lainopissa ja sen sisällössä on lisäksi kannanottoja siitä, kuinka oikeutta pitää tulkita, punnita ja systematisoida. (Hirvonen 2011.)

Käytän opinnäytetyössäni tutkimusmateriaalina ajantasaista lainsäädäntöä ja kirjallisuutta. Näiden lisäksi käytän tutkimuksessa apuna luotettavia julkaisuja ja internetsivustoja. Aiheesta löytyy aiempia tutkimuksia, kuten Lohinivan ja

Muttilaisen tekemä poliisiammattikorkeakoulun raportti vuodelta 2009 ”Vakuutus-  
ala petosten kohteena”, sekä Finanssialan kirjoittamia julkaisuja.

## 2 VAKUUTUSTEN MÄÄRITTELY

Vakuutustoiminnan tarkoitus on tasata vahinko- ja haittariskiä. Vakuutusyhtiöt hoitavat riskin jakamisen toimintaa, sillä vahingonvaaran kohteena olevat henkilöt eivät useimmiten pysty itse huolehtimaan niistä. Vakuutusyhtiö tekee vahingonvaaran kohteena olevan henkilön kanssa sellaisen sopimuksen, jossa on määritelty ehdot ja vakuutusmaksut, joita vastaan vakuutusyhtiö suorittaa vahingon kärsineelle henkilölle korvauksen, kun riski toteutuu. Vakuutusyhtiöt siis keräävät vakuutusmaksut ja hoitavat korvaukset. (Hoppu & Hemmo 2006, 1.)

Vakuutukseksi kutsutaan vakuutuksenantajan ja vakuutuksenottajan välistä oikeussuhdetta ja siitä muodostuu vakuutussopimus. Vakuutussopimuksissa määritellään tarkkaan oikeudet ja velvollisuudet, jotka koskevat sekä vakuutuksenottajaa että vakuutuksenantajaa. (Rantala & Pentikäinen 2009, 71.) Vakuutuksen olennainen tunnusmerkki on sattumanvaraisuus, eli ei voida tietää ennalta, toteutuuko riski ja kuinka suurena se toteutuu. Riskejä ovat esimerkiksi tulipalo, varkaus ja sairastuminen. Vakuutustoiminnan lähtökohtana on, että vakuutusmaksut vastaavat riskien suuruutta. Eli esimerkiksi kalliin rakennuksen vakuutusmaksu on hintavampi, kun taas samanlaisen halvemman rakennuksen vakuutusmaksu. (Rantala & Pentikäinen 2009, 62-63.)

Vakuutusten tarkoituksena on luoda turvaa muun muassa yksityishenkilöille ja yrityksille. Tunnetuimpia turvia ovat vahinko- ja henkilövakuutukset, ja niiden lisäksi on olemassa työeläkevakuutukset. (Finanssiala 2009, 3–6.) Tässä luvussa perehdytään tarkemmin vahinkovakuutukseen käsitteenä ja sen sisältöön.

Vahinkovakuutuksiin sovelletaan vakuutussopimuslakia. Vakuutussopimuslain 1 luvun 2 §:n mukaan vahinkovakuutuksella tarkoitetaan vakuutuksia, jotka otetaan esinevahingon, vahingonkorvausvelvollisuuden tai muun varallisuusvahingon varalta (L 28.6.1994/543). Vahinkovakuutukset on jaettu vapaaehtoiisiin ja lakisääteisiin vahinkovakuutuksiin. Finanssialan tekemän tulokatsauksen mukaan vuonna 2018 Suomessa toimi 51 kotimaista vakuutusyhtiötä, joista 36 oli vahinko- ja jälleenvakuutusyhtiötä (Vakuutusvuosi 2018). Vapaaehtoisia vahinkovakuutuksia ovat esimerkiksi koti-, vastuu-, oikeusturva-, eläin- ja kaskovakuutukset.

Lakisääteisiä vahinkovakuutuksia ovat muun muassa liikennevakuutus sekä työtaturmavakuutus (Finanssiala 2009, 13,14).

**Taulukko 1.** Omaisuusriskit ja -vakuutukset (Pellikka T., Peilimö, P., Puntari, P. & Vaitomaa, M. 2011, 20.)

Omaisuusriskejä	Omaisuusvakuutukset
<i>Tulipalo</i>	<i>Kotivakuutukset</i>
<i>Murto</i>	<i>Palovakuutukset</i>
<i>Myrsky</i>	<i>Eläinvakuutukset</i>
<i>Ryöstö</i>	<i>Matkavakuutukset</i>
<i>Vesivahinko</i>	<i>Venevakuutukset</i>
<i>Rikkoutuminen</i>	<i>Autovakuutukset</i>
<i>Karilleajo</i>	<i>Matkavakuutukset</i>
<i>Kolari</i>	
<i>Eläimen kuolema</i>	
<i>Ilkivalta</i>	

Taulukosta 1. voidaan hahmottaa, millaisia omaisuusriskejä on olemassa ja millaisia vakuutuksia niiden varalle voidaan ottaa.

Vakuutusyhtiölain ja Euroopan unionin vakuutusdirektiivien säännösten mukaan vahinkovakuutuksiin kuuluu lisäksi matkustaja-, sairaus- ja tapaturmavakuutukset. Vakuutussopimuslaissa säädetään niiden kuuluvan henkilövakuutuksiin. (Pellikka ym. 2011, 18.) Koska tutkimuksestani on rajattu pois henkilövakuutukset, on yllä olevaan taulukkoon listattu ainoastaan omaisuusriskit ja -vakuutukset.

### **3 VAKUUTUKSENOTTAJAN JA -ANTAJAN VELVOLLI- SUUDET**

Vakuutus sopimus on sopimusoikeudellinen sopimus, johon sovelletaan yleisiä sopimusoikeuden tiedonantovelvollisuuteen liittyviä periaatteita (Hoppu & Hemmo 2006, 35). Vakuutus sopimus lakiin (543/1994) on määriteltä erityissäännökset tiedonantovelvollisuudesta, sillä vakuutus sopimuksilla on erityisempi merkitys kuin yleisellä sopimusoikeuden tiedonantovelvollisuudella. Kyseisessä laissa on säädetty velvollisuuksista ja rajoituksista, jotka koskevat sekä vakuutuksenottajaa että vakuutuksenantajaa. (Hoppu ym. 2006, 36.) Tässä luvussa käsitellään vakuutuksenottajan- ja antajan velvollisuuksia ja niiden laiminlyönnin oikeus seuraamuksia vahinko vakuutuksessa. Lisäksi perehdytään hyvään vakuutus tapaan.

#### **3.1 Vakuutuksenottajan ja -antajan tiedonantovelvollisuudet**

Vakuutuksenottajan oleelliset velvollisuudet ovat tiedonantovelvollisuus vakuutusta solmittaessa sekä tietojen oikaisu velvollisuus. Vakuutuksenottajan velvollisuutena on antaa oikeat tiedot ja vastaukset vakuutuksenantajalle ennen vakuutus sopimuksen solmimista. Vakuutuksenottajalla ei niin sanotusti ole oma-aloitteista tiedonantovelvollisuutta vakuutusta solmittaessa, vaan hänen velvollisuutensa rajoittuu siten, että vakuutusta hakevan tulee antaa täydelliset vastaukset vakuutuksenantajan esittämiin kysymyksiin. Vakuutuksenottajalla on totuudenmukainen kysymyksiin vastaamis velvollisuus. Vastauksilla saattaa olla merkitystä vakuutuksenantajan vastuun arvioimisella. Merkitykselliset tiedot vaihtelevat sen mukaan, mistä vakuutuksesta on kyse. Vahinko- ja henkilö vakuutuksissa on erilaiset tiedot, jotka ovat merkityksellisiä vakuutuksenantajan kannalta. Vahinko vakuutuksessa tärkeitä tietoja ovat muun muassa omaisuuden määrä, laatu, sijainti ja rakennuksissa materiaalit ja varustetasot. (Hoppu ym. 2006, 62-69.)

Tiedonantovelvollisuus koskee myös vakuutuksenantajaa. Koska vakuutus on aineeton hyödyke, sen sisältö määräytyy vakuutus sopimuksen, vakuutus sopimus lain ja ehtojen perusteella. Vakuutuksenantajan tulee ilmoittaa vakuutusta hakevalle tietoja esimerkiksi vakuutuksesta, vakuutus maksuista ja vakuutus ehdoista, ennen kuin

vakuutus-sopimus tehdään. Vakuutuksenottaja tarvitsee eri tietoja ennen vakuutus-sopimuksen solmimista, voimassaoloaikana ja vakuutustapahtuman jälkeen. Tämän vuoksi vakuutuksenantajan tiedonantovelvollisuutta tulee tarkastella eri tilanteissa ja ajanjaksoina. Vakuutuksenantajalla on lisäksi ilmoitus- ja huomautusvelvollisuus useissa eri tilanteissa. Joissain tapauksissa vakuutuksenantajan tiedonantovelvollisuuteen liittyen tulee huomioda vakuutus-sopimuslain lisäksi kuluttajasuojalain säännökset. (Hoppu ym. 2006, 36-37.)

### **3.1.1 Tietojen oikaisuvelvollisuus ja vaaran lisääntymisen ilmoittaminen**

Jos vakuutus-sopimuksen voimassaoloaikana vakuutuksenottaja tai vakuutettu havaitsee antaneensa vääriä tai puutteellisia tietoja, tulee hänen oikaista tiedot ilman aiheetonta viivytystä. Oikaisuvelvollisuus koskee tietoja, jotka vakuutuksenottaja on antanut ennen vakuutuksen myöntämistä. Jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu huomaa jälkikäteen antaneensa virheellisiä tai puutteellisia tietoja vakuutuksenantajan esittämiin kysymyksiin vakuutuksen myöntöhetkellä, on vakuutuksenottajalla oikaisuvelvollisuus. Virheellisesti annetut tai puutteelliset tiedot tulee korjata. (Hoppu ym. 2006, 70.)

Kyseessä ei ole oikaisuvelvollisuus silloin, jos vakuutuksenottajan antamiin tietoihin liittyen tulee muutoksia vakuutuksen myöntämisen jälkeen, vaan tällöin puhutaan vaaran lisääntymisen ilmoittamisesta (Hoppu ym. 2006, 70). Vakuutuksenottajan velvollisuuksiin kuuluu myös vaaran lisääntymisen ilmoittaminen. Vakuutusehdoissa voidaan määrätä vakuutuksenottajaa ilmoittamaan vakuutuksenantajalle olennaisesti vahingonvaaraa lisäävistä muutoksista. Korvausta voidaan alentaa tai evätä kokonaan, jos vakuutuksenottaja tahallisesti tai huolimattomuudesta laiminlyö säädestä. (L 28.6.1994/543, 22§, 26§.)

## **3.2 Tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin oikeusseuraamukset**

Vakuutus-sopimuslain 4 luvun 23§:ssä on säädetty tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnistä koskien vahinkovakuutusta seuraavasti:

”Jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on vahinkovakuutuksessa täyttäessään 22 §:ssä säädettyä velvollisuuttaan menetellyt vilpillisesti, vakuutussopimus ei sido vakuutuksenantajaa. Vakuutuksenantajalla on oikeus pitää suoritettut vakuutusmaksut, vaikka vakuutus raukeaisi.

Jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on tahallisesti tai huolimattomuudesta, jota ei voida pitää vähäisenä, laiminlyönyt tiedonantovelvollisuutensa, korvausta voidaan alentaa tai se evätä.”

Kyseessä on vilppi, jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on tietoisesti antanut virheellistä tietoa ja pyrkii tällä menettelyllä saamaan taloudellista hyötyä. Vakuutussopimus voidaan katsoa pätemättömäksi, eikä se velvoita vakuutuksenantajaa silloin, kun vakuutuksenottaja on toiminut vilpillisesti. Vakuutuksenantajan tulee pystyä todistamaan, että vakuutuksenottaja tai vakuutettu on menetellyt vilpillisesti. Vaikka vakuutus päättyisi vilpillisen menettelyn vuoksi, vakuutuksenottajalla on oikeus pitää aiemmin suoritettut vakuutusmaksut. Kyseisellä oikeudella pyritään ennaltaehkäisemään vilppi. Kun vakuutuksenantaja saa tiedon vilpistä, on hänen velvollisuutensa vedota vilpin aiheuttamaan pätemättömyyteen kohtuullisessa ajassa. Lisäksi vakuutuksenantajan on pystyttävä todistamaan vilpillinen menettely, eli hänellä on todistustaakka. Vakuutussopimuksesta voi tulla pätemätön myös tilanteissa, jossa vakuutuksenottaja tai vakuutettu on laiminlyönyt vilpillisesti oikaisuvelvollisuutensa ilmoittaa puutteellisista tai virheellisistä tiedoista. (Hoppu ym. 2006, 70-72.)

Jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu laiminlyö tiedonantovelvollisuutensa tahallisesti tai huolimattomuudesta, joka ei ole vähäistä, voidaan korvausta alentaa tai evätä kokonaan. Kyseessä on tahallisuus, kun vakuutuksenottaja tai vakuutettu tietää antamansa tietonsa olevan virheellisiä, mutta ei pyri sillä saamaan vakuutuksesta perustetonta hyötyä. Tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti voi johtua myös huolimattomuudesta, jonka katsotaan olevan vähäistä. Tällöin vakuutuksenantajan on korvattava tapahtuma vakuutusehtojen mukaisesti. Huolimattomuus voidaan määritellä törkeäksi, vähäiseksi tai ”tavalliseksi” huolimattomuudeksi. Korvauksia voidaan alentaa tai evätä ainoastaan silloin, kun kyseessä törkeä tai ”tavallinen” huolimattomuus. (Hoppu ym. 2006, 72-73.)

### **3.2.1 Vakuutuksen irtisanominen vakuutuksenantajan toimesta**

Vakuutuslainsäädännön 3 luvun 15§:n mukaan vakuutusyhtiöllä on oikeus irtisanoa vakuutuslainsäädännön kesken kauden, jos vakuutettu on aiheuttanut vakuutuslainsäädännön tahallisesti tai törkeästi huolimattomuudesta. Vakuutusyhtiöllä on oikeus irtisanoa vakuutuslainsäädännön myös tilanteissa, joissa vakuutettu on antanut vakuutuslainsäädännön antajalle vilpillisesti vääriä tai puutteellisia tietoja vakuutuslainsäädännön satuttua. Vakuutuslainsäädännön tulee irtisanoa vakuutus ilman aiheutonta viivytystä kirjallisesti ja perustella irtisanomisen syy. Jos irtisanomista ei suoriteta vakuutuslainsäädännön mukaisesti, vakuutusyhtiö menettää irtisanomisoikeutensa. (Pellikka ym. 2011, 115-116.)

### **3.3 Hyvä vakuutuslainsäädännön**

Vakuutuslainsäädännön 25 luvussa 1 §:ssä on määritelty finanssivalvonnan valvontatehtäviä. Finanssivalvonta on Suomen valvontaviranomainen rahoitus- ja vakuutuslainsäädännön alalla, jonka valvottaviin kuuluu muun muassa vakuutuslainsäädännön yhtiöt ja muut vakuutuslainsäädännön toimivat (Finanssivalvonta, yhteinen valvontamekanismi ja Euroopan finanssivalvontajärjestelmä). Finanssivalvonnan tehtäviin kuuluu valvoa, että vakuutuslainsäädännön yhtiöt noudattavat vakuutuslainsäädännön toimintaan liittyvää lainsäädäntöä ja hyvää vakuutuslainsäädännön tapaa. (L 18.7.2008/521.) Finanssivalvonnan mukaan hyvällä vakuutuslainsäädännön tavalla tarkoitetaan vakuutuslainsäädännön alalle vakiintuneita hyviä tapoja sekä käytäntöjä, jotka ohjaavat heidän toimintaansa. Hyvän vakuutuslainsäädännön sisällöstä ei ole määritelty laissa, eikä siitä ole olemassa yleistä ohjeistusta tai määritelmää. (Hyvä vakuutuslainsäädännön tapaa ja vakuutuslainsäädännön lautakunta 2017.)

Edellytyksiä hyvälle vakuutuslainsäädännön tavalle on muun muassa, että asiakkaat voivat luottaa siihen, ettei vakuutuslainsäädännön yhtiö luovuta heidän tietojaan muille kuin heille itselleen tai heidän valtuuttamilleen henkilöille. Hyvään vakuutuslainsäädännön tapaan kuuluu myös, että yhtiö tunnistaa henkilön tai yrityksen, jonka kanssa se solmii vakuutuslainsäädännön suhteen. Henkilön tunnistautuminen suoritetaan jo vakuutuslainsäädännön hakemusta tai tarjousta tehdessä. Lisäksi osa hyvää vakuutuslainsäädännön tapaa on se, ettei vakuutuslainsäädännön ehdot saa olla kohtuuttomia. Jos vakuutuslainsäädännön ehtoja muutetaan, yhtiön tulee varmistaa, etteivät



muutokset johda kuluttajan kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen. (Pellikka ym. 2011, 35.)

Jokaisella vakuutusyhtiöllä on vastuunvalintaperiaatteet, joiden avulla yhtiöt määrittelevät, millaisia riskejä ja millä ehdoilla vakuutusyhtiöt vakuuttavat. Vastuunvalintaperiaatteet ovat yhtiökohtaisia. Vakuutusyhtiöllä on oikeus kieltäytyä sopimuksen tekemisestä asiakkaan kanssa, jos yhtiö toteaa, että sopimus ei perustu luotamukseen, tai asiakkaaseen liittyy riski, joka on liian suuri. Vakuutusyhtiöllä on velvollisuus torjua vakuutusrikollisuutta, joka on otettava huomioon vakuutussopimusta tehdessä. (Hyvä vakuutustapa ja vakuutustoiminnan yleiset periaatteet 2019.)

Finanssialan teettämässä ohjeessa ”Hyvä vakuutustapa ja vakuutustoiminnan yleiset periaatteet” on lueteltu perusteltuja syitä tarjouksen tekemisen kieltäytymiseen tai vakuutushakemuksen hylkäämiseen, joita voivat olla esimerkiksi:

- ”Asiakas on merkitty vakuutusyhtiöiden yhteiseen ns. väärinkäytösrekisteriin vakuutusyhtiöitä vastaan tehdyn petoksen tai poliisille ilmoitetun petosepäilyn vuoksi.
- Vakuutusyhtiöllä on perusteltua aihetta epäillä, että asiakas toimii sellaisen henkilön lukuun, jonka kanssa vakuutusyhtiö ei tee sopimuksia.
- Asiakas on korvausta hakiessaan antanut vakuutusyhtiölle vääriä, puutteellisia tai ristiriitaisia tietoja, joilla on merkitystä vakuutusyhtiön vastuun selvittämisen kannalta.” (Hyvä vakuutustapa ja vakuutustoiminnan yleiset periaatteet 2019.)

### **3.4 Hyvä vakuutustapa vakuutustutkinnassa**

Vakuutustutkinnan tarkoituksena on selvittää vakuutustapahtumia ja epäiltyjä petosrikkoksia. Vakuutustutkinnassa hankitaan, analysoidaan ja dokumentoidaan vakuutustapahtumaan liittyviä tietoja. Vakuutusalan yhteiskuntavastuuseen kuuluu väärinkäytösten torjunta. Vakuutusyhtiöiden tehtävänä on vähentää omassa toiminnassaan niihin kohdistuneita rikoksentekomahdollisuuksia ja sen lisäksi havaita, tutkia ja tarvittaessa ilmoittaa ilmi tulleita rikoksia viranomaisille.

Esitutkintaviranomaisia ovat poliisi, rajavartiolaitos ja tulli. Vakuutusyhtiöillä on oma tutkintatoiminta, joka on merkittävä väline vakuutusrikostorjuntaan. Kyseisellä tutkintatoiminnalla muun muassa ehkäistään petosrikosten yrityksiä, alennetaan rikoksentekijöiden saaman taloudellisen hyödyn määrää ja siten saadaan vähennettyä tekojen houkuttelevuutta. Tutkintatoiminnalla saadaan myös tietoa siitä, miten vakuutusyhtiöiden tuotteita, ehtoja ja työprosesseja tulee kehittää, jotta rikoksentekomahdollisuudet vähenevät. Lisäksi hankitaan perusteet korvauspäätökselle ja päätetään, onko tehtävä tutkintapyyntö. (Hyvä vakuutustapa ja vakuutustoiminnan yleiset periaatteet 2019.)

Vakuutustutkinta mahdollistaa vakuutusyhtiöille ja esitutkintaviranomaisille tärkeitä tietoja mahdollisen rikoksen selvittämiseen ja tukee esitutkintaa. Hyvän vakuutustavan mukaiseen vakuutustutkintaan on määriteltä tutkintatoimenpiteitä, joita ovat asianosaisen puhuttaminen, tapahtumapaikan tarkastaminen, tiedon hankkiminen teknisillä välineillä ja tiedonhankinta sosiaalisen median avulla. Hyvän vakuutustavan vakuutustutkintaan kuuluu, että tutkinta ei saa heikentää korvaukseen oikeutetun asemaa ilman syytä. Vakuutustutkinnan tuloksena ei ole aina petosrikos, vaan tutkinnasta voi myös selvitä, ettei tutkinnan kohteena olevaa henkilöä epäillä rikoksesta tai asiattomasta menettelystä. Vaikka tutkinnan tuloksena ilmenisi, ettei ilmoitettua vahinkoa ole sattunut todellisuudessa, voidaan tutkintapyyntö jättää tekemättä puutteellisten perustelujen vuoksi. Siinä tapauksessa on annettava hylkäävä korvauspäätös, johon on perusteltu korvauksen epääminen. (Hyvä vakuutustapa ja vakuutustoiminnan yleiset periaatteet 2019.)

## 4 VAKUUTUSALAN LAINSÄÄDÄNTÖ JA ITSESÄÄNTELY

Vakuutustoimintaa sääntelevät useat lait, joita on eritelty eri vakuutuslaitostyypejä varten. Keskeisimpiä vakuutusyhtiöitä koskevia lakeja ovat vakuutusyhtiölaki (521/2008) ja vakuutusyhdistyslaki (1250/2987), sekä vakuutussopimuslaki (543/1994). Vakuutusyhtiölaki sääntelee vakuutustoimintaa, kuten yhtiön perustamista, hallintoa ja yhtiöjärjestelyjä. (Hoppu & Hemmo 2006, 14.) Vakuutussopimuslaki on vapaaehtoisten vakuutusten yleislaki, jota sovelletaan henkilö- ja vahinkovakuutuksiin (Lehtipuro ym. 2006, 131). Tässä luvussa tarkastellaan vakuutusalaan koskevaa lainsäädäntöä taulukon 2. avulla ja käydään läpi syvemmin lainsäädäntöä, jotka tulee huomioida vakuutusalaan kohdistuneessa petosrikollisuudessa.

**Taulukko 2.** Vakuutusalan lainsäädäntö.

<b>Vakuutusyhtiölaki</b> <b>(521/2008)</b>	Lakia sovelletaan suomalaisiin keskinäisiin vakuutusyhtiöihin ja vakuutusosakeyhtiöihin
<b>Laki vakuutusten tarjoamisesta</b> <b>(234/2018)</b>	Lakia sovelletaan vakuutusten tarjoamisen aloittamiseen ja harjoittamiseen
<b>Vakuutussopimuslaki</b> <b>(543/1994)</b>	Lakia sovelletaan muihin kuin lakisääteisiin vakuutuksiin. Lisäksi sovelletaan liikennevakuutuslain ja potilasvakuutuslain mukaisiin vakuutuksiin siltä osin kuin mainituissa laeissa säädetään
<b>Vakuutusyhdistyslaki</b> <b>(1250/1987)</b>	Lakia sovelletaan suomalaisiin keskinäisiin vakuutusyhtiöihin, jotka harjoittavat vakuutustoimintaa Suomessa
<b>Liikennevakuutuslaki</b> <b>(460/2016)</b>	Laissa säädetään moottoriajoneuvon liikennekäytössä aiheutuvien henkilö- ja esinevahinkojen korvaamisesta ja liikennevakuutuksesta
<b>Laki ulkomaisista vakuutusyhtiöistä</b> <b>(398/1995)</b>	Lakia sovelletaan ulkomaisiin vakuutusyhtiöihin, jotka harjoittavat vakuutuslajia Suomessa

## 4.1 Vakuutusopimuslaki

Vakuutusopimuslaki on erityislaki, joka kuuluu sopimusoikeuden piiriin. Laissa säädetään muun muassa vakuutusten voimassaolosta, sopimusten muuttamisesta, vakuutuksenottajan ja vakuutetun velvollisuudesta, vakuutusmaksuista sekä vakuutuskorvauksesta vahinkovakuutuksessa. (L28.6.1994/543.) Vakuutusopimuslakia sovelletaan vapaaehtoiisiin vakuutuksiin, joita ovat henkilövakuutukset ja vahinkovakuutukset. Kyseistä lakia ei sovelleta lakisääteisiin vakuutuksiin, eikä jälleenvakuutukseen. (Luukkonen ym. 2018, 157-177.)

Vakuutusopimuslain 4 luvun 30§:n mukaan vakuutuksenantaja on vapaana vastuusta, jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on tahallisesti aiheuttanut vakuutustapahtuman. Korvausta voidaan alentaa tai evätä kokonaan, jos vakuutetun toimesta vakuutustapahtuma on aiheutettu törkeästä huolimattomuudesta. (L28.6.1994/543.) Tahallisuudella tarkoitetaan vakuutustapahtumaa, joka on tehty tarkoituksellisesti (Luukkonen ym. 208, 234).

Lain 10 luvun 72§:ssä on säädetty väärän tiedon antamisesta vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen seuraavasti:

”Jos korvauksen hakija on vakuutustapahtuman jälkeen vilpillisesti antanut vakuutuksenantajalle väärää tai puutteellisia tietoja, joilla on merkitystä vakuutuksenantajan vastuun arvioimisen kannalta, hänen korvaustaan voidaan alentaa tai se voidaan evätä sen mukaan kuin olosuhteet huomioon ottaen on kohtuullista.” (L28.6.1994/543.)

Korvauksen alentamisen tai epäämisen edellytyksenä on, että asiakas on antanut väärää tai puutteellista tietoa saadakseen epärehellistä hyötyä. Korvauksen hakijalle koituvia seurauksia tulee arvioida siten, että ne ovat kohtuullisia olosuhteisiin nähden. (Luukkonen ym. 2018, 252.)

### 4.1.1 Monivakuutus

Vakuutusopimuslain 8 luvun 59§:ssä on säädetty monivakuutuksesta, joka koskee vahinkovakuutuksia. Tapahtumaa kutsutaan monivakuutukseksi, jos useampi eri

vakuutuksenantaja on myöntänyt vakuutuksen samalle vakuutuskohteelle. Monivakuutus siis syntyy, jos eri vakuutusten kohteena on sama etu, vakuutukset on otettu saman vahingon turvaksi, vakuutuksenantajia on kaksi tai useampi tai, jos otetut vakuutukset ovat voimassa samanaikaisesti. Kahden tai useamman vakuutus sopimuksen tulee olla voimassa samanaikaisesti, jotta voidaan puhua monivakuutuksesta. Monivakuutus ei kuitenkaan edellytä, että vakuutukset ovat voimassa yhtä pitkän ajan. Jos yksi vakuutus sopimus on voimassa muita sopimuksia lyhyemmän ajan, on monivakuutus olemassa yhteisen voimassaoloajan. (Hoppu & Hemmo 2006, 227, 230.) Tällöin jokainen vakuutusyhtiö on vastuussa omasta osuudestaan. Useimmiten päällekkäiset vakuutusturvat syntyvät tahattomasti, kun vakuutuksenottaja ei muista tai ole tietoinen aiemmasta olemassa olevasta vakuutusturvastaan. Monivakuutus voi kuitenkin myös syntyä tahallisesti, sillä niitä on tehty lisäksi petollisessa mielessä, jotta saataisiin moninkertaiset korvaukset. (Luukkonen ym. 2018, 264.)

Monivakuutustilanteeseen sovelletaan rikastumiskiellon periaatetta, sillä vakuutuksenottajalla ei ole oikeutta saamaan eri vakuutuksista yhteensä enempää korvausta, kuin mitä vahingon määrä todellisuudessa on (Luukkonen ym. 2018, 264.). Monivakuutus voi lisäksi useasti olla samalla ylivakuutus, eli voimassa olevien vakuutusten vakuutusmäärä on yhteensä huomattavasti vakuutetun omaisuuden tai etuuden todellista vakuutusarvoa suurempi. Tätä kutsutaan moniylivakuutukseksi. (Hoppu & Hemmo 2006, 227.)

#### **4.1.2 Monivakuutuksen hyödyntäminen oikeustapauksessa**

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeudessa on ollut käsittelyssä oikeustapaus koskien petoksia ja monivakuuttamista. Käräjäoikeuden tuomio on annettu 11.10.2019, mutta tuomio ei ole vielä lainvoimainen. Tapauksen syytekohdissa on vedottu muun muassa vakuutus sopimuslain 59§:n, eli monivakuutukseen. Vastaajalla on ollut samanaikaisesti voimassa vakuutuksia saman vahingon varalle useasta eri vakuutusyhtiöstä. Vastaaja on hakenut korvauksia saman vahingon tiimoilta kaikista vakuutusyhtiöistä, joihin vakuutus sopimus on tehty. Tämän myötä vastaaja on niin sanotusti yrittänyt hyödyntää monivakuuttamista. Vastaaja kuitenkin kiisti syytteen.

Vastaajan omien sanojen mukaan, hän oli luullut, että vahingosta ilmoitetaan jokaiselle yhtiölle ja niillä on käytössä vakuutusrekisteri, joista ensimmäinen vakuutusyhtiö korvaa vahingon. Vastaajan mukaan hän ei ollut odottanut saavansa korvauksia kaikilta yhtiöiltä. Lisäksi tapauksen syytekohdissa on vedottu rikoslain 36 luvun 1 § ja 2 §:n pykälään, eli petokseen ja törkeään petokseen. Tapauksessa syyttäjä on saanut oikeudetonta taloudellista hyötyä tekemillään petoksilla, jotka ovat kohdistuneet vakuutusyhtiöihin. (Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus 2019.)

Monivakuutuksesta on säädetty vakuutuslainsäädännön 8 luvussa 59 §:ssä seuraavasti:

”Jos usea vakuutuksenantaja on myöntänyt samalle etuudelle vakuutuksen saman vahingon varalta, on jokainen heistä vakuutetulle vastuussa niin kuin olisi yksin myöntänyt vakuutuksen. Mikäli etuus vakuutukset yhteenlaskettuina on ylivakuutettu, vakuutetulla ei kuitenkaan ole oikeutta saada korvausta eri vakuutuksista yhteensä enempää kuin vahingon määrä, ellei 57 §:n 2 momentista muuta johdu.”

## 4.2 Vakuutusyhtiölaki

Vakuutusyhtiölaissa (521/2008) säädetään vakuutusyhtiöiden salassapitovelvollisuudesta ja oikeudesta luovuttaa tietoja. Lain salassapitovelvollisuudella suojataan asiakkaiden tietoja. Salassapitovelvollisuuden kohteena ovat esimerkiksi vakuutusyhtiön nykyisten ja entisten asiakkaiden tiedot koskien taloudellista asemaa, terveydentilaa tai muita henkilökohtaisia oloja. Henkilökohtaisiin tietoihin sisältyvät muun muassa henkilön perhesuhteet ja ominaisuuksiaan kuvaavat tiedot. (Lehtipuro ym. 2010, 68-70.) Salassapitovelvollisuudesta voidaan poiketa tietyissä tilanteissa, kuten esimerkiksi vakuutusyhtiöön kohdistuneissa rikoksissa, joista on säädetty vakuutusyhtiölain 30 luvun 3 §:ssä seuraavasti:

”6) vakuutusyhtiöön kohdistuneista rikoksista sekä sille ilmoitetuista vahingoista toisille vakuutuslaitoksille vakuutuslaitoksiin kohdistuvan rikollisuuden ehkäisemiseen liittyvän tärkeän edun vuoksi, jos tietosuojalautakunta on antanut tähän henkilötietolain 43 §:n 3 momentissa tarkoitetun luvan;

8) Suomen syyttäjä- ja esitutkintaviranomaiselle rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi sekä 2 §:n 1 momentin 2–6 kohdassa tarkoitetuille viranomaisille tai toimielimille; terveydentilaan liittyviä tietoja saa kuitenkin luovuttaa vain syyttäjä- ja esitutkintaviranomaiselle vakuutus- tai eläkelaitokseen kohdistuvan petosrikoksen estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen panoa varten;”

Vakuutusyhtiöillä on siis oikeus luovuttaa salassapitovelvollisuuteen kuuluvia tietoja, jos vakuutusyhtiöön epäillään kohdistuvan rikoksia. Ilmoittamalla kyseisiä tietoja esimerkiksi esitutkintaviranomaisille, pyritään ehkäisemään rikoksia ja selvittämään niitä. (L 18.7.2008/521.)

## 5 VAKUUTUSYHTIÖIDEN YHTEISET REKISTERIT

Vakuutusyhtiöillä on käytössä vahinko- ja väärinkäytösrekisterit petosrikollisuuden torjumiseksi. Kyseiset rekisterit ovat tehokas tapa torjua sekä havaita vakuutusyhtiöihin kohdistuvaa petosrikollisuutta, joiden määrä on arvioltaan noussut merkittävästi viimeisen 20 vuoden aikana Suomessa. Vakuutusyhtiöiden käytössä olevat rekisterit pohjautuvat vakuutusalaan kohdistuvaan lainsäädäntöön, joita ovat muun muassa vakuutusyhtiölaki ja vakuutusyhdistyslaki. Näissä laeissa on säännöksiä, jotka oikeuttavat vakuutusyhtiöitä luovuttamaan toisille vakuutusyhtiöille vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvia tietoja, joihin on kohdistunut rikoksia. (Lehtipuro, Luukkonen, Mäntyniemi, Raulos & Santavirta 2010, 322-323.)

### 5.1 Vahinkorekisteri

Vakuutusyhtiöillä on ollut käytössä vuodesta 2002 alkaen yhteinen vahinkorekisteri, jonka avulla yhtiöt pystyvät käsittelemään toistensa vahinkotietoja. Vahinkorekisterin tarkoituksena on ennalta ehkäistä korvausten hakeminen väärin perustein useammasta eri vakuutusyhtiöstä. Vakuutusyhtiöt keräävät vahinkorekisteriin yksityishenkilöiden tekemiä vahinkoilmoituksia ja sen avulla vakuutustutkijat pystyvät tunnistamaan tapauksia, joita on syytä tutkia tarkemmin. Yksityishenkilöiden vahinkotietoja säilytetään vahinkorekisterissä kymmenen vuotta. (Finanssiala 2017.)

Vahinkorekisterijärjestelmässä oleviin tietoihin pääsevät käsiksi ainoastaan henkilöt, jotka tutkivat ja käsittelevät korvausasioita, sekä vakuutusyhtiöihin kohdistuneita rikoksia. Tietoja muiden vakuutusyhtiöiden vahingoista saadaan käyttää ainoastaan korvauskäsittelyn yhteydessä. Toisin kuin väärinkäytösrekisterissä, vahinkorekisteriin kirjattuja tietoja ei voida käyttää vakuutuksia myönnettäessä tai irtisnottaessa. (Lehtipuro ym. 2010, 324.)

Vahinkorekisterin avulla vakuutusyhtiöt voivat luovuttaa toisilleen tietoja ilmoitetuista vahingoista. Oikeus vahinkotietojen luovuttamiseen on jaettu kahteen osioon:



1. Vahinkojen perustiedot, kuten henkilötunnus, vakuutusyhtiö, vahingon ajankohta, vakuutuslaji, vahinkotyyppi ja vahinkonumero.
2. Kyseisten tietojen perusteella voidaan saada vihje mahdollisesta rikoksesta. Jos satujen tietojen perusteella arvioidaan, että ilmoitettuun vahinkoon voi liittyä rikos tai sen yritys, voi vakuutusyhtiö tiedustella tarkempia tietoja toiselta vakuutusyhtiöltä. Tietoja voidaan pyytää, jos perustiedoista on ilmennyt esimerkiksi, että sama vahinkoilmoitus on tehty usealle eri yhtiölle, korvauksenhakija on ilmoittanut useita vahinkoja lyhyen ajan sisällä, tai jos korvauksenhakija on tehnyt useita samanlaisia vahinkoilmoituksia. (Lehtipuro ym 2010, 324.)

## 5.2 Väärinkäytösrekisteri

Vakuutusyhtiöillä on ollut käytössä väärinkäytösrekisteri vuodesta 1995 alkaen. Alun perin tietosuojalautakunta myönsi luvan väärinkäytösrekisteri määräaikaishana, mutta nykyään lupa on toistaiseksi voimassa ilman määräaikaista. Tietosuojalautakunta totesi, että lupa voidaan pitää toistaiseksi voimassa olevana, sillä rekisteri on osoittanut tehokkaaksi petosten ehkäisemisessä, eikä rekisteristä ja sen käytöstä ole ollut ongelmia. (Lehtipuro ym. 2010, 323.) Kaikki ne henkilöt, jotka ovat epäiltynä petoksesta tai sen yrityksestä, voidaan merkitä väärinkäytösrekisteriin, joka on vakuutusyhtiöiden yhteinen (Rönbacka 2017, 27). Käytännössä väärinkäytösrekisteri tarkoittaa sitä, että vakuutusyhtiöt pystyvät luovuttamaan toisilleen tietoja henkilöistä, jotka ovat syyllistyneet vakuutusrikoksiin, tai joista vakuutusyhtiö on tehnyt tutkintapyynnön tai rikosilmoituksen poliisille. Väärinkäytösrekisteriin merkitty tieto tulee poistaa, jos henkilö on katsottu syyttömäksi tekoon tuomioistuimessa. Tieto on poistettava myös silloin, jos oikeusprosessista on luovuttu. (Lehtipuro ym. 2010, 323.) Rekisteriin tehty merkintä voidaan säilyttää viisi vuotta ja merkintä voidaan tehdä heti, kun tapauksesta on tehty tutkintapyyntö poliisille. Jos yksityishenkilöllä on merkintä petoksesta tai sen yrityksestä väärinkäytösrekisterissä, on se yleensä este uusien vapaaehtoisten vakuutuksien myöntämiselle. (Lehtipuro ym. 2010, 323; Rönbacka 2017, 27.)

Vakuutusyhtiöt voivat tarvittaessa hyödyntää väärinkäytösrekisterin tietoja vakuutuksia myönnettäessä, irtisanottaessa ja korvauskäsittelyissä. Lakisääteisissä vakuutuksissa vakuutusyhtiöllä on sopimuspakko, eli niiden myöntämistä ei voida evätä väärinkäytösrekisterin tietojen perusteella. (Luukkonen ym. 2018, 371.)

## 6 PETOS

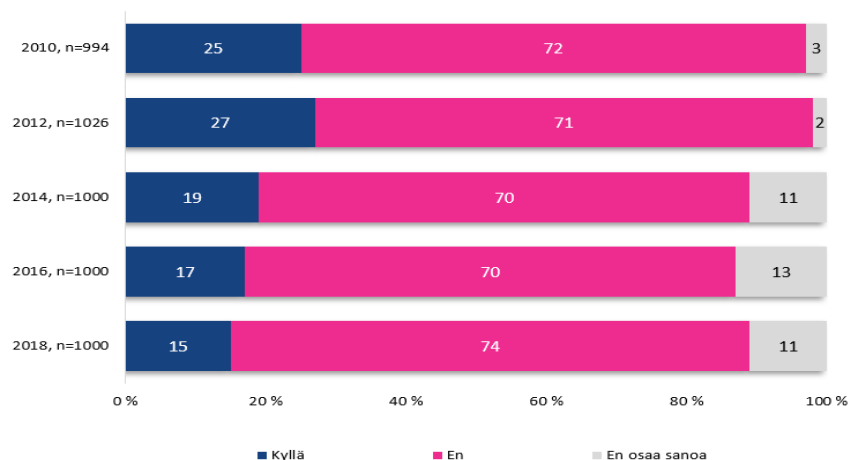
Vakuutusyhtiöihin kohdistuneet petosrikokset aiheuttavat huomattavia menetyksiä vakuutusyhtiöille ja sen myötä myös vakuutuksenottajille. Vakuutussopimuksen sisältö on tärkeässä roolissa petosepäilyiden arvioinnissa. (Hyvä vakuutustapa ja vakuutustoiminnan yleiset periaatteet 2019.) Tässä luvussa perehdytään petoksiin käsitteenä, siihen kuuluvaan lainsäädäntöön sekä rikosprosessiin.

### 6.1 Vakuutustutkijat

Suomessa toimii hiukan yli 30 vakuutustutkijaa, joiden tehtävänä on tutkia epäselviä vahinkoilmoituksia, selvittää mistä on kyse ja mitä todellisuudessa on tapahtunut. Vakuutustutkijat siis selvittävät onko kyse rikoksesta tai väärinkäsityksestä. Epäselvien vahinkojen tutkimiseen liittyy muun muassa asiakkaiden haastattelu, asiakirjojen tutkiminen, vahinkopaikkojen tarkastaminen ja sosiaalisen median tutkiminen. Vakuutustutkijat päättävät, onko tapauksesta syytä tehdä esitutkintapyyntö. Näiden lisäksi vakuutustutkijat ovat osana ennalta ehkäisevässä toiminnassa, kuten riskienhallintaan ja asiakasvalintaan liittyvissä asioissa. (Vakuutusdekkarin työ on etsiä totuus 2016.) Vakuutustutkijalta vaaditaan kokemusta tutkimustyöstä ja useimmiten tutkijat ovat koulutukseltaan poliiseja. Tarkastelemalla ja tutkimalla epäselviä vahinkoja, vakuutustutkijat estävät yhtiöihin kohdistuvaa rikollisuutta. (Lohiniva & Muttillainen 2009, 18-19.) Vakuutustutkijoiden suorittamassa tutkinnassa on tarkoituksena säästää rehellisten vakuutuksenottajien rahoja (Vakuutusdekkarin työ on etsiä totuus 2016).

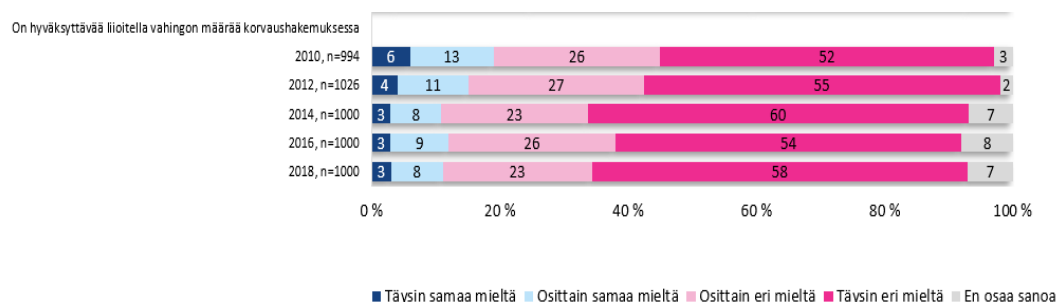
### 6.2 Petosten määrä

Finanssiala teettää vakuutustutkimuksen joka toinen vuosi ja tuorein tutkimus on vuodelta 2018. Vakuutustutkimuksessa selvitettiin muun muassa riskitietoisuutta ja riskienhallintaa sekä vakuutusten käyttöä ja korvauskäytännön kokemuksia. Kyseisen tutkimuksen kohderyhmänä olivat 18-79 vuotiaat henkilöt. Tutkimuksessa vastaajia oli noin 1000 henkilöä. Kuvassa 1. tarkastellaan, kuinka moni tuntee henkilön, joka on huijannut vakuutusyhtiötä.



**Kuvio 1.** Tuntee vakuutusyhtiötä huijanneen henkilön. (Vakuutustutkimus 2018.)

Kuvion 1. mukaisesti 25 prosenttia tunsi jonkun vakuutusyhtiötä huijanneen henkilön vuonna 2010. Kahdeksassa vuodessa määrä on laskenut huomattavasti, sillä vuonna 2018 määrä oli laskenut 15 prosenttiin. Kuvasta voidaan myös todeta, että suurin osa vastaajista ei tunne yhtään vakuutusyhtiötä huijannutta henkilöä. Vuodesta 2010 alkaen vuoteen 2018 asti prosenttimäärä on pysynyt suhteellisen samana, kun tarkastellaan henkilöitä, jotka eivät tunne ketään vakuutusyhtiötä huijanneita henkilöitä. (Finanssiala 2018.)



**Kuvio 2.** On hyväksyttävää liioitella vahingon määrää korvauksia hakiessa. (Vakuutustutkimus 2018.)

Finanssialan teettämässä vakuutustutkimuksessa tutkittiin lisäksi, kuinka monen mielestä on hyväksyttävää liioitella vahingon suuruutta korvaushakemuksissa. Tehdyn tutkimuksen mukaan vahingon määrän liioittelu on vähentynyt vuosien 2010-

2018 aikana muutaman prosenttiyksikön. Yli puolet vastanneista on sitä mieltä, että vahingon liioittelu ei ole hyväksyttävää. (Finanssiala 2018.)

### 6.3 Petosrikosten tekotapoja

Finanssialan keskusliiton johtaja Risto Karhunen on tutkinut yleisimpiä tekotapoja vakuutusalaan ja sen omaisuusvakuutuksiin kohdistuvassa petosrikollisuudessa, joita ovat muun muassa seuraavat:

- Vahingon laajuutta liioitellaan.
- Vääristetään omaisuusarvot.
- Lisätään aiemmin vaurioitunutta ja mahdollisesti korvattua omaisuutta.
- Kerrotaan vahinkotapahtuma vastaamaan vakuutusehtoja.
- Vakuutus otetaan, kun vahinko jo sattunut.
- Omaisuus hävitetään, kätketään tai myydään ja ilmoitetaan sitten varastetuksi.
- Järjestetyt autovahingot, anastukset, kolarit, tuhoamiset ja tunnistneiden vaihdot. (Talousrikostentorjunta – Kolme lähestymistapaa.)

Vakuutusalaan kohdistuneita petosrikoksia tehdään useilla eri tavoilla. Petoksia yritetään tehdä esimerkiksi tuhopoltoilla ja ilmoittamalla valekuolleista tai rikkoutuneista silmälaseista. Suurimmaksi osaksi tehdyt petokset tai niiden yritykset liittyvät ajoneuvoihin, kuten esimerkiksi autoihin, veneisiin ja moottoripyöriin. Niin sanotusti arkisempia petoksia ovat kännyköiden ”rikkoutumiset” tai ”varkaudet”. Lisäksi usein liioitellaan oikeasti varastettujen matkatavaroiden arvoa. (Finanssiala 2018.)

Vakuutustutkijat saavat selville noin pari tuhatta epäselvää vahinkotapausta vuositain. Kyseinen määrä kattaa 0,2 prosenttia kaikista vahingoista, jotka on ilmoitettu vakuutusyhtiöille. Suurin osa vakuutusosalalle kohdistuneista petoksista jää kuitenkin niin sanotusti piiloon. (Helsingin Ylipisto, Rikollisuustilanne 2017, 126.) Finanssialan julkaiseman uutisen mukaan vakuutustutkinnassa selvitettyjen epäselvien vahinkojen rahallinen arvo oli 84 miljoonaa euroa vuonna 2017. Petoksiksi paljastui noin 30-40 prosenttia epäselvien vahinkojen rahallisesta arvosta. Eli petosmielessä

tehtyjä vahinkoilmoituksia ilmeni noin 30 miljoonan euron edestä vuonna 2017. Osa niistä osoittautui petoksiksi, osassa korvauksia alennettiin tai evättiin kokonaan. Luvut ovat arvioita, sillä Suomessa ei tilastoida tarkkoja summia, jotka on saatu aikaan vakuutustutkinnalla. (Finanssiala 2018.)

#### **6.4 Petokset rikoksena**

Rikos on teko tai laiminlyönti, josta on säädetty rangaistus laissa. Suomessa rikos on jaettu tunnusmerkistön mukaisuuteen, oikeudenvastaisuuteen sekä syyteeseen. Tunnusmerkistön mukaisuuteen sisältyy erinäisten rikosten tunnusmerkistöt ja rikosvastuun syntymisen edellytykset. Oikeudenvastaisuus taas tarkoittaa, että tunnusmerkistön mukainen teko katsotaan tietyissä tilanteissa sallituksi. (Tapani, Tolvanen & Hyttinen 2019, 3.) Tyypillisintä vakuutusrikollisuudessa on, että asiakas ilmoittaa vääriä tai puutteellisia tietoja ja näin ollen saa vakuutusyhtiön maksamaan perusteetonta korvausta (Lehtipuro ym. 2010, 323). Monet liioittelevat kärsimien vahinkojen arvoa, tai varastetun tai tuhoutuneen esineen arvoa. Petos rikoksena on toisin sanoen keino, jolla pyritään saavuttamaan oikeudeton etu toisen kustannuksella. (Lappi-Seppälä, Hakamies & Koskinen ym 2008 973, 979.)

Vakuutusrikollisuus tarkoittaa sitä, että vakuutussopimus on tehty, jotta sitä voidaan käyttää rikollisessa tarkoituksessa tai vahingon sattuessa korvaushakemuksessa annetaan perättömiä tietoja ja saadaan siten vakuutusyhtiö maksamaan perusteettoman vakuutuskorvauksen. Vakuutusrikollisuutta voidaan kutsua myös piilorikollisuudeksi, sillä vain osa petoksista paljastuu ja vain osa niistä ilmoitetaan viranomaisille. Koska vahinkoilmoituksia on määrällisesti paljon, on niistä vaikea selvittää vakuutusrikollisuuden määrää sekä laatua. Vakuutusrikollisuutta on karotettu muun muassa tekemällä haastattelututkimuksia, joissa selvitetään vakuutuksenottajien asenteita väärinkäytöksiä kohtaan. (Asenteet vakuutusrikollisuutta kohtaan ongelmallisia 2005.)

Tilastokeskus on teettänyt rikostilaston viranomaisten tietoon tulleesta rikollisuudesta vuonna 2019, jonka mukaan petoksia (petos, lievä petos ja törkeä petos L 39/189 1-3§) ilmeni 28 000. Näistä törkeitä petoksia ilmeni 2000. Tilastoon ei ole

eritelty mistä petoksesta on kyse, eli tarkempaa tietoa vakuutusalaan kohdistuneista petoksista ei ilmene kyseisestä tilastosta. (Rikos- ja pakkokeinotilasto 2019, 2.)

#### **6.4.1 Rikosprosessin vaiheet**

Rikosprosessi jaetaan neljään päävaiheeseen, joita ovat:

1. esitutkinta
2. syyteharkinta
3. oikeudenkäynti tuomioistuimessa
4. rangaistuksen täytäntöönpano.

Kun poliisi saa tiedon epäilystä rikoksesta ja kirjaa siitä rikosilmoituksen, poliisi tekee päätöksen esitutkinnan aloittamisesta. Esitutkintaan osallistuu poliisin lisäksi myös syyttaja. Esitutkinnassa selvitetään epäilty rikos, sen teko-olosuhteet, ketkä ovat asianosaisia sekä rikoksella aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty. Jos asianomistaja on pyytänyt syyttäjää hoitamaan vaatimustaan, on esitutkinnassa lisäksi selvitettävä asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus. Kun esitutkinta on käsitelty, syyttaja päättää syytteen nostamisesta. Syyttaja tekee päätöksen esitutkinnassa kertyneen aineiston perusteella, eli tuleeko jotakuta vastaan nostaa syyte vai ei. Lisäksi syyttaja päättää rangaistusmääräyksen antamisesta. Jos asiasta nostetaan syyte, viedään se tuomioistuimeen käsiteltäväksi. (Jokela 2018, 7-8.)

Tuomioistuimessa käytävä oikeudenkäynti jakautuu kahteen vaiheeseen, joita ovat asian käsittely ja vahvistaminen. Asian käsittelyssä tutkitaan, onko epäilty syyllistynyt väitettyyn tekoon tai laiminlyöntiin. Vahvistamisessa todetaan rikos ja määrätään mahdolliset oikeudelliset seuraamukset. Vahvistaminen tapahtuu tuomiolla, joka on joko langettava tai vapauttava. Oikeudenkäyntivaihe on pakollinen, sillä oikeusjärjestyksen mukaisesti kukaan ei voi alistua rangaistuksen suorittamiseen vapaaehtoisesti. Tuomioistuinkäsittely koostuu kolmesta eri asteesta, joita ovat kärjäoikeus, hovioikeus ja korkein oikeus. Rikosasia käsitellään aina ensin kärjäoikeudessa ja mahdollisen valitusluvan myötä ylemmissä tuomioistuimissa. (Virolainen, Pölönen 2003, 16.)

Jos syytetylle määrätään rangaistukseksi sakkoa, sakkorangaistuksen täytäntöönpanosta huolehtii Oikeusrekisterikeskus ja ulosottoviranomaiset. Jos sakkoja ei saada perittyä, voi tuomioistuimien tietyin edellytyksin muuttaa sakot vankeudeksi. Rikosseuraamuslaitos panee täytäntöön vankeusrangaistukset ja yhdyskuntaseuraamukset. Vankeuden sijasta voidaan tuomita suorittamaan yhteiskuntapalvelua, eli valvonnan alla olevaa palkatonta työtä. Myös ehdolliseen vankeuteen liittyvä valvonta on yhdyskuntaseuraamusta. (Rangaistuksen täytäntöönpano.)

## **6.5 Vakuutuspetos ja petos rikoslaissa**

Rikoslain 36 luvussa säädetään petoksesta ja muusta epärehellisyydestä. Kyseisen lain 36 luvussa on eritelty petokset ja vakuutuspetokset. Lukuun on määritelty lisäksi petos, törkeä petos ja lievä petos, sekä niiden rangaistusasteikot. (L 19.12.1889/39.) Rikoslain 4§ on rajattu vain vakuutuspetoksiin, eli niihin, joissa on poltettu palovakuutettua omaisuutta tahallisesti. Tällöin laissa määritelty vakuutuspetos kattaisi ainoastaan osan tapauksista, joissa on kyse koko vakuutusalaan kohdistuneesta petosrikollisuudesta. (Lohiniva & Muttilainen 2009, 20.)

Rikoslakiin määriteltyjen petosrikosten rangaistusasteikko vaihtelee sakoista neljän vuoden vankeuteen. Petoksesta voidaan tuomita sakkoon, ehdolliseen tai ehdottoon vankeuteen. Rangaistuksiin voivat lisäksi vaikuttaa tekijän muut rikokset ja rikoslakiin määriteltyt yleiset säännökset rangaistuksista. (Lohiniva & Muttilainen 2009, 20.)

### **6.5.1 Vakuutuspetoksen määritelmä rikoslaissa**

Rikoslain 36 luvun 4§:n mukaan vakuutuspetos on määritelty seuraavasti:

”Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudettoman vakuutuskorvauksen syyttää tuleen palovakuutetun omaisuuden, on tuomittava, jollei hän lisäksi vakuutuskorvauksen saamiseksi syyllisty samaa omaisuutta koskevaan petosrikokseen tai sellaisen rikoksen yritykseen, *vakuutuspetoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.” (L 19.12.1889/39.)



4§:n säännös vakuutuspetoksista on rajattu ainoastaan niihin petoksiin, joissa on poltettu omaisuutta petollisessa mielessä, joka on palovakuutettu. Rikoslain säännös vakuutuspetoksesta koskee ainoastaan palovakuutetun omaisuuden tahallisesti tuleen sytyttämistä, jotta voidaan hankkia vakuutuskorvauksia. Vakuutuspetoksesta voidaan tuomita sakkoon tai enintään yhden vuoden vankeus. Tahallisuudessa edellytetään, että tekijä on tietoinen siitä, että kohteella on palovakuutus ja teko tehdään laittoman edun hankkimiseksi. (Lappi-Seppälä ym. 2008, 993.) Vakuutuspetoksia tai sen yrityksiä ei arvioida rikostutkinnassa ainoastaan rikoslain 36 luvun 4§:n pykälän mukaisesti, vaan huomioidaan koko 36 luvun säännökset. Vakuutusyhtiöihin kohdistuneisiin petoksiin sovelletaan lisäksi rikoslain 36 luvun 1, 2 ja 3§. (Vakuutuspetokset poliisin ja vakuutusalan näkökulmasta 2009.)

### 6.5.2 Petoksen määritelmä rikoslaissa

Petoksella pyritään saavuttamaan oikeudetonta varallisuusetua toisen kustannuksella ja aiheuttamaan taloudellista vahinkoa toiselle. Rikoslain 36 luvun 1-3§:n mukaan rikoksentehtyjä tuomitaan petoksesta, törkeästä petoksesta tai lievästä petoksesta. Lisäksi petoksen yritys on rangaistava. (Frände, Matikkala, Tapani, Tolvanen, Viljanen, Wahlberg 2010, 517-518.)

Rikoslain 36 luvun 1§:n mukaan petos on määritelty seuraavasti:

”Joka, hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä taikka toista vahingoittaakseen, erehdyttämällä tai erehdystä hyväksi käyttämällä saa toisen tekemään tai jättämään tekemättä jotakin ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa erehtyneelle tai sille, jonka eduista tällä on ollut mahdollisuus määrätä, on tuomittava *petoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Petoksesta tuomitaan myös se, joka 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa dataa syöttämällä, muuttamalla, tuhoamalla tai poistamalla taikka tietojärjestelmän toimintaan muuten puuttumalla saa aikaan tietojenkäsittelyn lopputuloksen vääristymisen ja siten aiheuttaa toiselle taloudellista vahinkoa.

Yritys on rangaistava.” (L 19.12.1889/39.)

Rikoslaisissa myös petoksen yritys on määrätty rangaistavaksi pykälän kolmannessa momentissa. Kyseessä on rangaistava yritys siitä lähtien, kun on ryhdytty jonkun henkilön erehdyttämiseen. Kyseessä on petos, kun on aiheutettu tahallinen vahinko. Petosrikokseen tuomitseminen ei edellytä, että tekijä olisi todellisuudessa saanut tavoittelemansa taloudellisen hyödyn. Petoksesta voidaan tuomita sakkoon tai enintään kahden vuoden vankeus. (Lappi-Seppälä ym. 2009, 984-985.)

Rikoslain 36 luvun 2§:n mukaan törkeä petos on määritelty seuraavasti:

”Jos petoksessa

- 1) tavoitellaan huomattavaa hyötyä,
- 2) aiheutetaan huomattavaa tai erityisen tuntuva vahinkoa,
- 3) rikos tehdään käyttämällä hyväksi vastuulliseen asemaan perustuvaa erityistä luottamusta tai
- 4) rikos tehdään käyttämällä hyväksi toisen erityistä heikkoutta tai muuta turvaton tilaa

ja petos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä petoksesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.” (L 19.12.1889/39.)

Törkeän petoksen tunnusmerkistö täyttyy, jos on tavoiteltu huomattavaa hyötyä. Lappi-Seppälän Rikosoikeus -kirjan mukaan huomattavasta hyödystä on kyse, jos varallisuusedun arvo on tuhansia euroja. Raja on vaihdellut 7000-14 000 euron välillä, mutta tarkkoja euromääriä ohjeita ei kuitenkaan voida antaa. Teon tulee olla kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeästä petoksesta tuomitaan vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Myös törkeän petoksen yritys on rangaistava. (Lappi-Seppälä ym. 2009, 990.)

Rikoslain 36 luvun 3§:n mukaan lievä petos on määritelty seuraavasti:

Jos petos, huomioon ottaen tavoitellun hyödyn tai aiheutetun vahingon määrä taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentehtäjä on tuomittava *lievästä petoksesta* sakkoon. (L 19.2.1889/39.)

Jos rikos katsotaan lieväksi petokseksi, ei siitä tuomita vankeuteen, vaan rangaistusasteikko koostuu sakosta. Rikos voidaan katsoa lieväksi petokseksi, jos aiheutetun vahingon tai tavoitellun hyödyn määrä on vähäinen. (Lohiniva & Mutttilainen 2009, 20.)

## 6.6 Petosrikoksista tehdyt rikosilmoitukset vähäisiä

Toisinaan vakuutusyhtiöiden sekä poliisin on haasteellista määritellä tarkkaan, onko petos tehty rikollisessa mielessä ja tarkoituksellisesti, vai onko epäilty toiminut ajattelemattomasti ja harkitsemattomasti. Yleistä on, että epäselvältä vaikuttanut vahinkoilmoitus osoittautuu täysin aiheelliseksi, eli kyseessä ei olekaan petosrikos. Vakuutusyhtiöt eivät tee aina automaattisesti rikosilmoitusta epäilyistä petoksesta, vaan tapauksia arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Näin ollen joissain vakuutusalaan kohdistuneissa petosrikoksissa vakuutusyhtiö voi päättää rangaistukseksi vakuutussopimuksen katkaisemisen ja korvausten epäämisen, eikä tapaus etene esitutkintaan lainkaan. Vain pieni osa epäilyistä petosrikoksista etenee poliisille asti. Tämä voi johtua myös vakuutusyhtiöiden tehokkaasta rikosten torjunnasta ja asiakkaiden valitsemisesta. Joissakin tapauksissa vakuutusyhtiöt kokevat ongelmalliseksi rikosprosessin keston, lopputuloksen epävarmuuden ja ennustamattomuuden. Rikosprosessin tehottomuus ja lopputuloksen epävarmuus ovat eräitä syitä, jonka vuoksi vakuutusyhtiöt eivät tee aktiivisesti rikosilmoituksia epäilyistä petoksista. Vakuutusrikoksista annettujen tuomioiden koetaan olevan vähäisiä. (Vakuutuspetokset poliisin ja vakuutusalan näkökulmasta 2009.)

## 7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisia petosrikoksia vakuutusalaan kohdistuu ja millaiset seuraamukset niillä on rikoslain mukaan. Tutkimuksen viimeisessä luvussa käydään läpi keskeisimpiä tutkimustuloksia, luotettavuutta sekä analysoidaan opinnäytetyöprosessia. Lisäksi pohditaan mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

### 7.1 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksessa käytettiin runsaasti vakuutusalaan liittyvää lainsäädäntöä, ajankohdaisia raportteja ja artikkeleita, sekä kirjallisuutta. Niiden avulla pohdittiin millaisia petoksia ja petosyrityksiä kohdistuu vakuutusalaan ja niiden oikeudellisia seuraamuksia. Näiden lisäksi etsittiin tietoa, kuinka paljon vakuutusalaan kohdistuneita petoksia tehdään.

Tutkimuksessani vastattiin kolmeen tutkimuskysymykseen, joita olivat:

1. Millaisia petosrikoksia vakuutusalaan kohdistuu?
2. Kuinka paljon petosrikoksia arvioidaan kohdistuvan vakuutusalaan?
3. Miten petokset määritellään rikoslaissa?

Tutkimuksen tavoitteena oli alkuun selvittää, millaisia petosrikoksia vakuutusalaan kohdistuu, sekä eritellä vakuutuspetokset ja petokset käsitteenä. Vakuutusalaan kohdistuu suhteellisen paljon petosrikoksia, joiden laajuudet vaihtelevat huomattavasti. Tutkimuksessa ilmeni, että yleisimpiä tekotapoja on esimerkiksi liioitella vahingon laajuutta, vääristetään todelliset omaisuusarvot, kuvaillaan vahinkotapahduma vastaamaan vakuutusehtoja. Vakuutusalaan kohdistuneessa petosrikollisuudessa on myös hyvin yleistä, että vakuutus otetaan vasta kun vahinko on jo sattunut. Esimerkiksi autovakuutukseen lisätään lasivakuutus vasta, kun auton tuulilasiin on jo sattunut vahinko. Tällainen tapahtuma luokitellaan vilpiksi tai petokseksi. Useimmiten tehdyt petokset liittyvät ajoneuvoihin, kuten autoihin tai moottoripyöriin, ja veneisiin. Vakuutusalaan ilmenee myös pienempiä petosrikoksia, kuten esimerkiksi ilmoitetaan puhelin varastetuksi tai rikkoutuneeksi, vaikka todellisuudessa

kyseisiä vahinkoja ei olekaan sattunut. Tyypillistä on myös liioitella varastettujen matkatavaroiden arvoa. Petosrikokset aiheuttavat huomattavia menetyksiä vakuutusyhtiöille vuosittain ja sen myötä myös asiakkaille, eli vakuutuksenottajille. Epäselviä vahinkoilmoituksia, eli mahdollisia petosrikoksia tutkivat vakuutustutkijat, joita Suomessa työskentelee noin 30. Vakuutustutkijat ovat mukana riskienhallintaan ja asiakasvalintaan liittyvissä tehtävissä, joilla pyritään ennalta ehkäisemään petosrikollisuutta. Finanssialan keskusliiton johtaja Risto Karhunen on listannut yleisimpiä petostapoja, jonka avulla voidaan todeta tekotapoja olevan useita. Vakuutuksenottajalla on tiedonantovelvollisuus, josta on erityissäännökset vakuutus sopimuslaissa. Vakuutuksenottajan velvollisuuksiin kuuluu muun muassa antaa totuudenmukaiset tiedot ennen vakuutus sopimuksen solmimista. Jos vakuutuksenottaja huomaa antaneensa virheellisiä tietoja vakuutus sopimuksen voimassaoloaikana, tulee hänen oikaista tiedot välittömästi ilman aiheetonta viivytystä. Oikaisuvelvollisuus koskee tietoja, joita vakuutuksenottaja on antanut virheellisesti ennen vakuutus sopimuksen syntyä. Jos vakuutuksenottaja on menetellyt vilpillisesti tai tahallisesti, on kyseessä tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti. Seurauksena voi olla vakuutus sopimuksen päättymisen vakuutuksenantajan toimesta ja korvauksien vähentäminen tai epääminen kokonaan.

Tutkimuksessa selvitettiin vakuutusalaan kohdistuneiden petosrikosten määriä raporttien ja artikkeleiden avulla, mutta ajankohtaisia ja tarkkoja tietoja määristä ei ollut saatavilla. Finanssialan teettämän tutkimuksen mukaan vakuutusalaan kohdistui noin 30 miljoonan euron edestä tehtyjä petoksia vuonna 2017. Suomessa ei kuitenkaan tilastoida tarkkoja summia petoksista, eli luvut ovat arvioita. Osa vakuutustutkinnassa selvitetystä tapauksista osoittautui petoksiksi, osassa alennettiin tai evättiin kokonaan korvauksia. Tutkimuksen aihe on sinänsä haastava, sillä tarkkoja lukuja tehdyistä petoksista ei ole tiedossa, eikä ole eritelty mistä petoksesta on kyse. Tutkimuskysymyksen tuloksena voidaan todeta, että vakuutusalaan kohdistunutta petosrikollisuutta on suhteellisen runsaasti, mutta ajankohtaisia määriä ei tilastoida julkisesti.

Rikoslaisissa (39/1889) on säädetty petoksesta ja muusta epärehellisyydestä luvussa 36. Luvun 1§ käsittää petoksen, 2§ törkeän petoksen, 3§ lievän petoksen ja 4§

vakuutuspetoksen. Vakuutusalaan kohdistuneessa petosrikollisuudessa sovelletaan vakuutuspetoksen lisäksi muitakin 36 luvun pykälää. Rikoslain mukaisesti petosrikollisuudessa rangaistuksena voi olla vähintään sakkoja tai enintään neljä vuotta vankeutta. Petoksesta voidaan näin ollen tuomita sakkoon, tai ehdolliseen tai ehdottomaan vankeuteen. Jos henkilöä syytetään rikoslain 36 luvun 4§:n mukaisesti vakuutuspetoksesta, on kyse palovakuutetusta omaisuudesta, joka on poltettu tahallisesti petollisessa mielessä. Tahallisuuden edellytyksenä on, että tekijä on tietoinen kohteen palovakuutuksesta ja petos tehdään laittoman edun saamiseksi. Vakuutuspetoksesta voidaan tuomita sakkoon tai enintään vuoden vankeuteen. Rikoksenteikijä voidaan tuomita petoksesta, törkeästä petoksesta tai lievästä petoksesta. Myös petoksen tai törkeän petoksen yritys on rangaistava. Vakuutusalaan kohdistuneita petoksia ei siis arvioida ainoastaan rikoslain 36 luvun 4§:n perusteella, vaan huomioidaan koko luvun säännökset. Petosrikoksessa ja törkeässä petosrikoksessa tavoitellaan oikeudetonta taloudellista hyötyä. Erona on kuitenkin, että kyseessä on törkeä petos silloin, kun tavoitellaan huomattavaa hyötyä. Huomattavana hyötynä voidaan pitää tapausta, jossa varallisuusedun hyöty on useita tuhansia euroja. Petoksesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi, kun taas törkeästä petoksesta tuomitaan vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Rangaistusasteikkoon voivat lisäksi vaikuttaa rikoksen tekijän muut rikokset ja muut rikoslain yleiset säännökset rangaistusten määrittämisestä.

Vaikka vakuutustutkijat toteavat, että kyseessä on hyvin todennäköisesti petosrikos, ei niistä kuitenkaan aina tehdä tutkintapyyntöä tai rikosilmoitusta poliisille. Vakuutusyhtiöt harkitsevat siis aina tapauskohtaisesti, milloin rikosilmoitus tehdään. Jos vakuutustutkijat kuitenkin päättävät tehdä rikosilmoituksen, etenee se poliisin käsittelyyn, joka päättää aloitetaanko tapauksesta esitutkinta.

## **7.2 Tutkimuksen luotettavuus**

Tutkimuksessa luotettavuutta voidaan mitata validiteetilla ja reliabiliteetilla. Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä, eli onko tutkimusmenetelmä mitannut sitä, mitä on ollutkin tarkoitus mitata. Reliabiliteetilla taas tarkoitetaan tutkimuksen

tulosten ja mittaustulosten toistettavuutta. (Hirsjärvi, Remes, & Sajavaara 2009, 231.)

Tutkimukseni on validi, eli pätevä. Validiutta tukevat pätevät lähdemateriaalit sekä tutkimuskysymyksiin vastatut tutkimustulokset. Reliabiliteetti toteutuu tutkimuksen toistuvuudessa ja käytettyjen aineistojen yhteneväisyyksissä. Aiemmin tehdyt tutkimukset aiheeseen liittyen tukivat omaa tutkimustani. Olen käyttänyt tutkimuksessa runsaasti lainsäädäntöä ja oikeuskirjallisuutta, eli myös ne tukevat reliabiliteettia.

### **7.3 Pohdinta**

Opinnäytetyöprosessini alkoi talvella 2019. Idea aiheeseeni muodostui silloisen työpaikkani kautta, joka oli vakuutusyhtiöllä. Opinnäytetyöprosessin edetessä mielenkiinto aihetta kohtaan kasvoi jatkuvasti. Opinnäytetyöprosessi on kokonaisuudessaan ollut vaativa, mutta myös opettavainen ja hyödyllinen. Haastavin osuus prosessissa oli tutkimusaiheen rajaaminen sekä tutkimusaineiston etsiminen, sillä materiaalia ja tarkempia tietoja vakuutusalaan kohdistuneista petoksista löytyi suhteellisen niukasti. Haastavaa oli myös oikeustapauksen löytäminen.

Tutkimuksen tekemistä auttoi oikeusdogmaattisen tutkimusmenetelmän oivaltaminen. Kyseisen tutkimusmenetelmän avulla oli helpompaa pohtia ja selvittää tutkimuskysymyksiäni. Alkuun oli vaikea hahmottaa tutkimuksen rakenne, mutta työn edetessä alkoi rakenne muodostua loogiseksi. Opinnäytetyön teosta mielenkiintoista teki muun muassa se, kun huomasikin kuinka paljon aiheesta ja tutkimuksen tekemisestä oppi lisää. Uskon opinnäytetyön teosta olevan hyötyä tulevaisuudessa mahdollisesti työpaikan projekteissa. Työskentelen tälläkin hetkellä vakuutusyhtiöllä, jossa voin hyödyntää oppimaani.

Jatkotutkimus voitaisiin tehdä vakuutustutkijoiden näkökulmasta, koska vastaavia aiempia tutkimuksia on niukasti saatavilla. Tutkimus voitaisiin toteuttaa haastattelumenetelmällä. Vakuutustutkijatkaan eivät voi paljastaa tarkkoja tietoja tai tilastoja petoksista, mutta tutkimusta voitaisiin syventää vakuutustutkijoiden tuomalla näkökulmalla.

## LÄHTEET

Finanssiala 2017. Rekisteri herättää vakuutustutkijan penkomaan. Viitattu 28.10.2019 <http://www.finanssiala.fi/uutismajakka/Sivut/Rekisteri-herattaa-vakuutustutkijan-penkomaan.aspx>

Finanssiala 2016. Vakuutusdekkarin työ on etsiä totuus. Viitattu 22.2.2020. <https://www.finanssiala.fi/uutismajakka/Sivut/Vakuutusdekkarin-tyo-on-etsi%C3%A4-totuus.aspx>

Finanssialan Keskusliitto 2009. Vakuutus Suomessa. Viitattu 28.10.2019. [http://www.finanssiala.fi/materiaalit/Vakuutus\\_Suomessa.pdf](http://www.finanssiala.fi/materiaalit/Vakuutus_Suomessa.pdf)

Finanssiala ry 2018: Vakuutustutkimus. IROResearch Oy / Sylva Vahtera

Finanssivalvonta, yhteinen valvontamekanismi ja Euroopan finanssivalvontajärjestelmä. Valtiovarainministeriö. Viitattu 20.2.20. <https://vm.fi/finanssivalvonta-ja-yhteinen-valvontamekanismi>

Frände, D., Matikkala, J., Tapani, J., Tovanen, M., Viljanen, P. & Wahlberg, M. 2010: Keskeiset rikokset. Edita.

Helsingin Yliopisto Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti 2018: Rikollisuustilanne 2017. Krimo. Viitattu 28.2.2020 [https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/239656/Katsauksia\\_29\\_Rikollisuustilanne\\_2017.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/239656/Katsauksia_29_Rikollisuustilanne_2017.pdf?sequence=2&isAllowed=y)

Hirvonen, A. 2011. Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.

Hoppu, E. & Hemmo, M. 2006. Vakuutusosoikeus. WSOYpro. Ws Bookwell Oy.

Hyvä vakuutustapa ja vakuutustoiminnan yleiset periaatteet. Finanssiala. Viitattu 10.1.2020. <https://www.finanssiala.fi/materiaalit/FA-ohje-05042019-Hyv%C3%A4-vakuutustapa-ja-vakuutustoiminnan-yleiset-periaatteet.pdf#search=petokset>



Jokela, A. 2018: Rikosprosessioikeus. Alma Talent Oy.

Karhunen, R. Asenteet vakuutusrikollisuutta kohtaan ongelmallisia 2005. Viitattu 8.2.2020. [https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste22005\\_2/asenteet-vakuutusrikollisuuttakohtaanongelmallisia.html](https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste22005_2/asenteet-vakuutusrikollisuuttakohtaanongelmallisia.html)

Kivisaari, E. & Kahola, M. 2017: Vakuutustalous. FINVA Finanssikoulutus Oy.

L 20.4.2018/234. Laki vakuutusten tarjoamisesta. Viitattu 15.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180234>

L 17.3.1995/398. Laki ulkomaisista vakuutusyhtiöistä. Viitattu 15.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950398>

L 17.6.2016/460. Liikennevakuutuslaki. Viitattu 15.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160460>

L19.12.1889/39. Rikoslaki. Viitattu 15.11.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

L 28.6.1994/543 Vakuutussopimuslaki. Viitattu 15.11.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940543>

L 18.7.2008/521. Vakuutusyhtiölaki. Viitattu 18.11.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080521>

L 31.12.1987/1250. Vakuutusyhdistyslaki. Viitattu 15.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19871250>

Lappi-Seppälä, T., Hakamies, K. & Koskinen, P. 2008: Rikosoikeus. WSOYpro.

Lehtipuro, K., Luukkonen, I., Mäntyniemi, L., Raulos, V. & Santavirta, P. 2010: Vakuutuslainsäädäntö. FINVA, Vammalan Kirjapaino Oy.

Lohiniva, A. & Muttilainen, V. 2009: Vakuutusala petosten kohteena. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja.

Luukkonen, I., Mäntyniemi, L., Pekonen-Ranta, M., Raulos, V. & Santavirta, P. 2018: Vakuutuslainsäädäntö. FINVA Finanssikoulutus Oy

Länsi-Uudenmaan Käräjäoikeus 11.10.2019. Ei lainvoimainen.

Oikeuslaitos. Rangaistusten täytäntöönpano. Viitattu 27.2.2020. <https://oikeus.fi/fi/index/esitteet/oikeuslaitos/rangaistustentaytantoonpano.html>

Pellika, T., Peilimö, P., Puntari, P. & Vaitomaa, M. 2011: Omaisuuden vakuuttaminen. Finva, Saarijärvi.

Rantala, J. & Pentikäinen, T. 2009: Vakuutusoppi. FINVA, Vammalan Kirjapaino Oy.

Rantala, J. & Kivisaari, E. 2014: Vakuutusoppi. FINVA.

Raulos, V. Vakuutus- ja rahoitusneuvonta 2017. Viitattu 18.11.2019. <https://www.fine.fi/media/julkaisut-2017/hyva-vakuutustapa-ja-vakuutuslautakunta-2017.pdf>

Rikos- ja pakkokeinotilasto. Viranomaisten tietoon tullut rikollisuus. Tilastokeskus. Viitattu 27.2.2020. <https://www.stat.fi/til/oik.html>

Rönnebacka, Christian 2017: Kävikö käry? Vakuutusetsivien parhaat tarinat. Bazar Kustannus Oy.

Suojeluohjeet. Finanssialalle. Viitattu 15.3.2020. <https://www.finanssialalle.fi/opintomateriaalit/finanssialan-perusteet/vakuuttaminen/korvauspalvelut-2/suojeluohjeet.html>

Vakuutuspetoksia tehtaillaan arviolta 30 miljoonan euron edestä. Finanssiala. Viitattu 21.11.2019. <https://www.finanssiala.fi/uutismajakka/Sivut/Vakuutuspetoksia-tehtaillaan-arviolta-30-miljoonan-euron-edest%C3%A4.aspx>

Vakuutuksella hallitaan riskejä. Finanssiala. Viitattu 10.1.2020. <https://www.finanssiala.fi/finanssialasta/vakuutus/Sivut/default.aspx>

Vakuutuspetos on rikos, jolla on uhri. Finanssiala. Viitattu 11.1.2020. <https://www.finanssiala.fi/uutismajakka/Sivut/Vakuutuspetos-on-rikos-jolla-on-uhri.aspx>

Vakuutuspetokset poliisin ja vakuutusalan näkökulmasta 2009. Haaste. Viitattu 28.3.2020. <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste42009/vakuutus-petoksetpoliisinjavakuutusalanakokulmasta.html>

Talousrikostorjunta – kolme lähestymistapaa. Finanssialan Keskusliito. Viitattu 8.2.2020 <https://rikoksentorjunta.fi/documents/5235988/5659887/Talousrikollisuuden+torjunta+Karhunen.pdf/b3fa7552-92b0-4316-92af-1b954ddb2a56/Talous-rikollisuuden+torjunta+Karhunen.pdf>

Tapani, J., Tolvanen, M. & Hyttinen, T. 2019: Rikosoikeuden yleinen osa. Alma Talent Oy.

Tieteen termipankki. Bulvaani. Viitattu 9.2.2020. <https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Oikeustiede:bulvaani>

Virolainen, J. & Pölönen, P. 2003: Rikosprosessin perusteet. Wsoy.